

Kultur och bildning
Jimmy Eriksson
Tfn: 063-146703
E-post: jimmy.eriksson@regionjh.se

2023-09-27

RUN/37/2023

Uppföljningsrapport Uppföljning av arbetet med plan för kulturella och kreativa branscher i Jämtland Härjedalen 2023

Regionala utvecklingsnämnden beslutade i december 2022 om Plan för kulturella och kreativa branscher i Jämtland Härjedalen 2023-2027. Målet att skapa ökade förutsättningar för att vara verksam inom dessa branscher och näringar är grunden för planen. Aktiviteter och insatser definieras årligen i en aktivitetsplan.

Organisation för genomförande och effektiva team

Då ansvaret för planens genomförande ligger på två områden, Hållbar tillväxt och Kultur och bildning, så har en stor del av det första året handlat om att skapa en organisation för genomförandet. Det är angeläget att eftersträva ett jämbördigt förhållande mellan politikområdena kultur och näringsliv för att nå bäst effekt, både internt i organisationen och externt gentemot målgruppen, det vill säga företag och verksamheter. Grunden för arbetet lades hösten 2021 inom projektet "Effektiva team" då processen med planens framtagande genomfördes mellan de två ansvariga områdena. Fyra team har nu skapats för att på mest effektiva sätt leda, samordna och genomföra adekvata insatser och aktiviteter.

- KKB-teamet består av strategier från båda områden med syfte att vara strategiskt framåtspanande och omvärldsbevakande, att vara operativt och samordnande nav för planen och mellan verksamheter inom områdena samt kontaktansvarig relativt de andra delarna i organisationen. Dessa strategier samordnar och medverkar även i övriga team.
- KKB-cheferna består av chefer inom områdena Hållbar tillväxt och Kultur och bildning med syfte att identifiera och besluta eller föreslå insatser för större, angelägna frågor och samverkanssatsningar till aktivitetsplanen.
- KKB- finansieringsteamet består av handläggare för stöd och bidrag inom båda områdena med syfte att bygga kunskap, dela erfarenheter och kompetens för prioriteringar av stöd samt utveckla riktade stöd. "En väg in"-principen är ledande för arbetet.
- KKB-statistik och uppföljningsteamet består av statistiker med syfte att kartlägga, följa upp och vara ett stöd för insatsbedömningar.

Utöver detta så är projektet Samspel¹ ett viktigt verktyg för genomförandet av planen. Projektet Samspel är ett interregprojekt mellan 2023 och 2026 som ägs av Region Jämtland Härjedalen och Stiftinga Hilmar Alexandersen. Samspel syftar till att synliggöra, förbättra och stärka kulturnäringsarnas förutsättningar, roller, värdeskapande och kompetens för att uppnå affärsutveckling och innovation, hållbar ekonomisk utveckling, social delaktighet och konkurrenskraft i Trøndelag och Jämtlands län. Målet är att kulturnäringsarna ska se regionen som attraktiv att bo och verka i.

Ambitionen med ett systematiskt helhetssamverkande arbetssätt mellan Hållbar tillväxt och Kultur och bildning för dessa branscher får positiva kringeffekter för ytterligare samverkan och för andra branscher. Det tycks vara sannolikt att en spetsig och fokuserad satsning kan ge en bred effekt. Värt att notera är dessutom att strategier, handläggare och statistiker har prioriterat bort andra delar i ordinarie verksamhet för att starta arbetet med planen. Vi har snabbt märkt en ökad efterfrågan från de kulturella och kreativa branscherna vilket förväntas fortsätta. Det behöver vi kapacitet att möta.

Aktuell statistik

Hösten 2022 presenterade regeringen sitt betänkande ”Kreativa Sverige”.² Uppdraget var att ta fram en strategi som ska utgöra grunden för ett effektivare och mer sammanhållet arbete med att främja hållbar utveckling av de kulturella och kreativa branscherna i hela landet och är tänkt att gälla under tio år. En nationell strategi kommer att bli hjälpsam för regionen i sitt arbete med att främja de kulturella och kreativa branscherna men också ge regionerna signaler om definition av branscherna samt en nationell sammanhållen statistik. Vi inväntar fortfarande besked från regeringen hur arbetet med strategin går.

Den statistik som presenteras bygger framför allt på data från SCB och är det aktuella läget av antal företag per juli 2023. Statistiken bygger på företag som huvudsakligen har sitt säte i Jämtlands län. Definitionen av kulturella och kreativa branscher bygger på den tidigare Creametern från Tillväxtverket³ med vissa justeringar gällande PR och reklam. Tillverkningsindustrin, gastronomi och besöksnäring är ej heller medräknat i detta. Dessvärre ingår inte slöjd och hantverk i statistiken då dessa verksamheter saknar egna SNI-koder. Här behöver vi hitta ett annat sätt att följa dessa branscher då just slöjd och hantverk har starka företrädare i länet och dessutom god potential att bidra till ökad export.

Totalt antal KKB-företag per juli 2023 i länet är 1 345 st⁴. 2017 var antalet 1 259 företag⁵. Av dessa är de flesta företag inom litterärt och konstnärligt skapande, 252 st, samt artistisk verksamhet, 248 st. 6% av samtliga företag i länet är KKB-företag. Högst andel har Åre

¹ www.samspel63.se

² Kreativa Sverige! - Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher (SOU 2022:44)

³ Arkitektur, audiovisuellt, bild och form, kulturarv, litteratur och press, litterärt och konstnärligt skapande, mode, reklam, scenkonst, måltid, slöjd, hantverk och upplevelsebaserat lärande.

⁴ SCB (2023)

⁵ Creametern, Tillväxtverket (2017)

kommun med 9% KKB-företag. Omsättningen per anställd är i genomsnitt 88 225 kr⁶.
Fördelningen av KKB-företag per kommun är

Berg	71
Bräcke	43
Härjedalen	85
Krokom	135
Ragunda	42
Strömsund	61
Åre	276
Östersund	632

Smart specialisering

De kulturella och kreativa branschernas roller och strukturer för att kunna ta en mera aktiv, kraftfull, långsiktig och innovativ roll inom smart specialisering behöver utvecklas. Särskilt kan vi se en tydlig koppling till styrkeområdet ”Upplevelser” men många satsningar och utvecklingsbehov inom de kulturella och kreativa näringarna kan hitta sin hållbara utveckling med hjälp av digitala lösningar, hållbar energi och jord, skog och vatten. Mot bakgrund av det behovet har satsningen ”Samspel” skrivits fram som ett projekt som beviljats. I de aktörs- och kommundialoger som genomförs undersöks behov och förutsättningar framåt i nära samverkan mellan de regionala arbetsgrupperna för processledning för smart specialisering och för planen för kulturella och kreativa branscher.

Fokusområden och mål för insatser

Uppföljningsrapporten utgår från planens fokusområden. En stor del av aktiviteter och insatser görs inom ramen för befintlig verksamhet, inte minst inom Kultur och bildnings verksamhet. Dessa tas inte upp specifikt i denna rapport men är gynnsamma förutsättningar för branschernas utveckling i länet. Vidare finns det insatser och aktiviteter som kan härröras till flera av planens fokusområden och till ett allmänt främjande av förutsättningarna för kulturella och kreativa branscher.

Kartläggning och kunskapsbyggnad

Mål för insatser under perioden

- En regional profil för kulturella och kreativa branscher ska tas fram, och utgöra grund för olika aktiviteter och program.
- En analysmodell ska tas fram, som bidrar till att analysera branschernas utveckling över tid och se om gjorda insatser gett effekt på regional och kommunal nivå.
- Kompetensutveckling för näringslivet, offentliga verksamheter och främjarledet ska genomföras.

⁶ Data från Bisnis Analys, juli 2023. När det gäller omsättning är det i princip endast aktiebolag då dessa har redovisningsskyldighet, övriga former är frivilliga.

I nära samverkan med KKB-statistik- och uppföljningsteamet så diskuteras indikatorer, mätbarhet och definitioner av branscherna. Vi inväntar samtidigt statens besked om en nationell strategi för vägledning och underlag. Tills vidare utgår vi från befintlig definition från den tidigare Kreametern (se det tidigare avsnittet Statistik).

Kompetensutveckling, inte minst för offentliga verksamheter och främjarledet är viktigt för att öka kunskapen om de kulturella och kreativa branscherna samt hur man bäst främjar utvecklingen av dessa. Inom projektet Samspel genomförs en studieresa för kommunala och regionala näringslivsutvecklare till InnoCamp i Steinkjer, ett innovationscampus som bygger en professionell och tvärvetenskaplig samhandlingsarena i nära samspel mellan utbildning, näringsliv, arbetsliv och forskning. Dessutom är följeforskning och aktionsforskning på gång i projektet vilket kommer ge goda kunskapsunderlag för ett fortsatt arbete.

Tvärpolitisk- och flerpartssamverkan

Mål för insatser under perioden

- Samverkan mellan region, kommuner, främjande aktörer och akademi ska stärkas, för ett effektivt främjande av de kulturella och kreativa branscherna.
- Sektorsöverskridande samverkan mellan kulturella och kreativa branscher och andra näringslivsområden ska stimuleras.
- Samverkan med stat och andra regioner ska stärkas, för kunskapsuppbyggnad och erfarenhetsutbyte.
- Ett branschnätverk för kulturella och kreativa företag i Jämtland Härjedalen ska etableras.

Inom detta fokusområde stärker vi samarbetet med kommunerna, med andra regioner, med akademien och med andra aktörer. Regionen deltar i strategiska kunskapsnätverk med andra regioner för kunskapsbyggande och erfarenhetsutbyten om de kulturella och kreativa branscherna. Inom finansiering och stöd sker samverkan och erfarenhetsutbyte mellan norrlandsregionerna. Konstkonsulenter i Sverige bjuder in konstnärer och kulturskapare till digitala frukostsamtal där man lyfter olika frågor och perspektiv på kulturella kreativa branscher. Även inom området gestaltad livsmiljö sker digitala frukostseminarier i samverkan med fler regioner riktade till branschen. Region Jämtland Härjedalen har genom Designcentrum ett särskilt uppdrag från Region Västernorrland att i samverkan stärka designbranschen även i den regionen.

Kommunerna har en viktig roll för identifiering av företagen, kommunikation och nätverk. Information om planen har delgetts kommunerna genom de formella samverkans- och dialogforum som finns för kultur och för näringsliv. Framför allt Åre och Härjedalen visade särskilt intresse och där har vi genomfört och planerar genomföra insatser. Dialog förs med de kommunala utvecklingsutskotten i dessa kommuner och vi informerar och samråder med kulturföretagare och organisationer.

För utvecklingen av de kulturella och kreativa branscherna är högre utbildning betydelsefull. I Ragunda har ett pilotprojekt, ”En konstnärlig landskapsvandring”, genomförts. Projektet är en del i framtagandet av en ny tvärvetenskaplig kurs på Mittuniversitetet, ”PlatsKonstKultur”. Regionen, kulturskapare och andra aktörer är involverade för att

utveckla idéer och underlag för utbildningen kopplat till konstnärlig gestaltning och upplevelser med platsen som utgångspunkt. Utbildningen ges som en 15 poängskurs med start hösten 2024 och vänder sig i första hand till verksamma inom konstnärliga gestaltningar, men även till de med bakgrund inom samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnen som önskar fördjupande kunskaper hur vi kan skapa konstnärliga uttryck och upplevelser med utgångspunkt i platsen, landskapet och människorna. I en region som saknar högre konstnärliga utbildningar så är detta arbete ett viktigt initiativ för att stärka de kulturella och konstnärliga företagarna men även, med konst och kultur som verktyg, bidra till lokal platsutveckling.

Branscutveckling gäller såväl företag inom samma bransch som mellan företag i olika branscher. Regionen medverkar i den nationella plattformen SPOK – samtida produktion och konsumtion som främjar samverkan mellan lokal tillverkningsindustri, slöjdare, formgivare och konstnärer. Samling Näringsliv påbörjade innan pandemin ett branschråd för kulturella och kreativa branscher och vi ser goda möjligheter att återuppta det. I samverkan med framför allt Samling Näringsliv och Coompanion diskuteras dessutom möjligheterna till en årlig samverkansdag för de kulturella branscherna motsvarande "Fastighetsdagen". Idén är sprunget ur ett testarrangemang "Vad står på spel?" där aktörer från kultur, näringsliv, science park, kulturarvsinstitutioner och andra främjande verksamheter tvärsektorielt samtalande om samhällsutmaningar kopplat till platsen, arvet och framtiden. Detta är en strategisk fråga som tas vidare för diskussion med KKB-cheferna.

Inom Samspel pågår särskilt arbete för att kartlägga existerande utvecklingsprogram riktade till kreativa och kulturella branscher. Dessutom utvecklas en kommunikationsplattform med utgångspunkt i kulturföretagarnas behov.

Kulturskaparna som den värdeskapande kärnan

Mål för insatser under perioden

- Kulturskaparna som företagare ska stärkas, genom att stödja residensverksamhet samt nätverk av konstnärs- och hantverkskollektiv.
- Kunskap om upphovsrätt och immaterialrätt ska stärkas för att främja den skapande kärnan.
- Kulturskaparnas villkor ska synliggöras i alla insatser för de kulturella och kreativa branscherna.

Insatser och aktiviteter inom detta fokusområde sker primärt inom ordinarie verksamhet där regionen har det regionala kulturpolitiska ansvaret att stödja, främja och producera kulturverksamhet för och med länets invånare. En regional kulturplan tas fram i bred samverkan med kommuner, civilsamhälle och kulturskapare som ska gälla 2024 till 2027. Regionen driver egen residensverksamhet⁷ inom dans och musik och främjar andra

⁷ En platsspecifik verksamhet eller aktivitet där professionella kulturskapare under en tidsbegränsad period har möjlighet att utveckla nya idéer, samarbeten och konstnärliga verk.

residens inom bild och formområdet, exempelvis på Härje konstcentrum. Inom Samspel testas konceptet produktutvecklingsresidens under hösten.

Kunskaphöjande insatser om de kulturella företagens villkor sker kontinuerligt i den samverkan som sker med övriga aktörer, kommuner, akademi och företagsfrämjare. Ersättning enligt avtal och gällande arvodesrekommendationer är självklart när kulturskaparnas kompetens efterfrågas.

Utveckling av befintliga stödstrukturer

Mål för insatser under perioden

- Informations- och kommunikationskanaler, ”en väg in”, ska skapas för kulturella och kreativa företag att söka stöd till sin verksamhet.
- Nya finansieringsmöjligheter ska möjliggöras för kulturella och kreativa företag, genom specialinriktade programutlysningar av de regionala medlen.
- Rutiner för samverkan mellan område Kultur och bildning och område Hållbar tillväxt ska skapas, för gemensam bedömning av stöd till kulturella och kreativa företag.

Uppföljningen vill påvisa vikten av projektet Samspel som ett av flera viktiga verktyg för förverkligandet av en ambitiös ambition. Det visar på nämndens och förvaltningens förståelse för att ambitionen är högre ställd än det ordinarie regionala uppdraget. En utmaning som däremot behöver bemötas är när andra finansiella aktörer avslår finansiering av satsningar på kulturella och kreativa branscher med motiveringen att det skulle vara ett ordinarie, regionalt uppdrag.

Att stärka samverkan mellan områdena Hållbar tillväxt och Kultur och bildning är centralt för planens genomförande. I detta ligger bland annat de resurser regionen har för stöd och finansiering till projekt, företag och kulturverksamhet. KKB-finansieringsteamet är därför ett avgörande team för att nå målet om ”en väg in” för kulturella och kreativa företag och ett stort arbete har lagts på att hitta former för det. Syftet har framför allt varit kunskapsbyggande möten mellan handläggare inom företagsstöd, projektstöd och kulturstöd. Många företag och organisationer inom sektorn vänder sig sällan till näringspolitiken för stöd. Arbetet med KKB-finansieringsteamet leder därför också till ett internt delande av aktörskontakter för att synliggöra stödstrukturer och finansieringsverktyg men även till avknopningsdialoger där aktörer tas om hand på rätt sätt inom stödsystemet. Det sker inte minst inom Samspel som är en kanal för avknopningsdialoger genom sina kontakter med aktörer inom de kulturella och kreativa branscherna. Det finns redan nu konkreta exempel på företag i länet som inte skulle kommit vidare till ansökan om företagsstöd och projektstöd om vi inte aktivt börjat utveckla en nära samverkan mellan Kultur och bildning och Hållbar tillväxt.

För att kartlägga vilka kulturella och kreativa företag som sökt och erhållit företags- och projektstöd de senaste fem åren samt resultat och effekter av detta, upphandlas en extern konsult för uppdraget. Det övergripande syftet är att skapa ökad förståelse för omfattningen på projekt- och företagsstöd som har beviljats till KKB-företag samt till projekt med inriktning mot att främja utvecklingen av denna bransch. Framtagen rapport kommer tjäna

som kunskaps- och planeringsunderlag för det regionala utvecklingsarbetet och prioritering av utvecklingsfinansiering.

En gemensam finansieringsinformation har tagits fram för träffar med företag och organisationer som söker stöd för utveckling av sin verksamhet. Informationen uppdateras löpande och anpassas för de sammanhang där regionen möter företag och organisationer. Ett antal sådana sammanhang har genomförts under året. Det handlar dels om formella och inplanerade möten som exempelvis finansieringsevent med Jämtland Härjedalen Turism och företag relaterade till besöksnäringen eller tillfälliga och efterfrågade möten med enskilda företag eller nätverk av företagare. Hösten 2022 arrangerades ett informationsmöte riktat till kulturella och kreativa företag och organisationer. Regionen informerade om sina stöd och bidrag Postkodstiftelsen bjöds in för att presentera sina stöd till kultur. Ett annat syfte med tillfället var att i workshopformat praktiskt stödja aktörer i sina ansökningar. Arrangemanget vill vi ska vara återkommande och i oktober 2023 sker det andra tillfället, kallat Finansieringsform, denna gång i samarbete med länets Leader-områden.

Platsens betydelse

Mål för insatser under perioden

- Internationellt samarbete och exportfrämjande insatser ska främjas, särskilt med Trøndelag.
- Konkurrenskraft på en nationell och internationell marknad för kulturella och kreativa företag ska öka.
- Företagskluster och mötesplatser för kulturella och kreativa branscher ska främjas.
- Samisk kultur och näring ska inkluderas i det regionala utvecklingsarbetet.

Platsen ser vi har en stor betydelse för möjligheterna till ett lönsamt företagande och ett kulturskapande av hög kvalitet. Att det finns mötesplatser och kreativa kluster leder till att människor möts, kontakter skapas och idéer utbyts. Regionen bidrar till detta genom sina stöd till arrangemang, upplevelser och mötesplatser. Mycket sker inom den ordinarie verksamheten och där vi särskilt kan nämna Kul Tur – Öppna ateljéer och verkstäder då länets konstnärer, konsthantverkare och slöjdare öppnar upp sina ateljéer och verkstäder för allmänheten. Det är ett tillfälle som främjar försäljning och konkurrenskraft för en stor del av länets kulturella företagare. Även plattformen Jamtform, för länets hundratal slöjdare och konsthantverkare, utvecklas där möjligheterna till projektfinansiering undersöks. Mötesplatser som stimulerar samverkan och erfarenhetsutbyte sker dessutom genom kulturskaparmingel, en mötesplats för länets kulturskapare som planeras till 2024. I februari 2024 planeras även ett spelutvecklingssymposium på Birka folkhögskola med grund i deras kurs som handlar om spelutveckling.

När det gäller att främja internationellt samarbete är Samspel en viktig arena under de närmaste åren. Samspel erbjuder bland annat kulturföretag i länet att ta del av utvecklingsprogrammet Ovasjon. Dessutom sker en kartläggning av aktörer som vill stärka rockbranschen i Jämtland Härjedalen och Trøndelag och ett stärkt utbyte sker inom cirkus. Projektet erbjuder även medverkan från länet i Hilmarfestivalen i Steinkjaer 2023, genom bland annat ljuskonst, skulptur, berättande, panelsamtal och workshops. Även regionens interregprojekt Mid Nordic Visual Lab är ett viktigt verktyg när det gäller att främja de

kulturella och kreativa branscherna i samarbete med Norge. Projektet har som mål att stärka kvalitén på berättandet som ligger till grund för film- och spelmanus samt öka samarbeten och utveckla nya affärskontakter. Genom laboratorium och residens vill man höja nivån och öka samarbetet mellan film, VR och spelbranschen så att de når nationell och internationell konkurrens inom audiovisuell produktion.

En kartläggning av det samiska kulturarbetet visar att antalet stöd till samiska kulturprojekt har ökat de senaste åren. Kunskapen om samisk kultur och näring samt de samiska språken stärks genom fortbildningsinsatser och samverkan.

Särskilda utvecklingsbehov för 2024

Under arbetet med planens första år har vissa särskilda behov utkristalliserats.

- Det sker nu initiativ inom regionen där spelbranschen och dess närliggande grenar får ett särskilt fokus. I ett nationellt och internationellt perspektiv ser vi också att spelbranschen växer snabbt och därför finns det skäl att särskilt följa utvecklingen i länet.
- Plattformen Jamtform som samlar länets slöjdare och hantverkare har god potential att utvecklas, framför allt ur ett försäljningsperspektiv. Det tror vi stärker näringen och bidrar till ökad konkurrenskraft. Det kommer att behövas extern finansiering för att utveckla detta.
- I arbetet med stöd och finansiering av de kulturella och kreativa branscherna kan det finnas skäl att se över hur programutlysningar paketeras och riktas samt tolkas och prioriteras. Kartläggningen av företags- och projektstöden bör kunna användas som underlag för att utveckla de finansiella stöden inom ramen för gällande förordningar och riktlinjer.
- Länets kulturella och kreativa företag spänner över en stor del branscher och näringar. Många av dessa företag samverkar med varandra men även med andra näringar i ett ömsesidigt beroende. En särskild branschdag för kulturella och kreativa företag skulle kunna höja statusen på dessa branscher och även stimulera utvecklingen av dessa.
- Residens är en enkel men värdefull metod för att främja den konstnärliga och kulturella kärnan, för att utveckla samverkan och bidra till platsutveckling. Inom ramen för den nya utbildningen på Mittuniversitetet kan residens vara ett verktyg att ta hand om de idéer och projekt som utbildningen genererar. Även inom ramen för den ordinarie verksamheten samt inom pågående projekt kan residens utvecklas inom fler konst- och kulturområden.
- Upphovsrätt och immaterialrätt är viktiga näringspolitiska aspekter, inte minst för de kulturella företagen. Här behövs kunskapsbyggande insatser för företagen men även för de kultur- och företagsfrämjande aktörerna så att värdet av det som skapas återförs till den skapande kärnan.

- Utveckling av analys påbörjas under första kvartalet. Analysen utgår från uppföljningsbara indikatorer där viktiga aspekter är projektstöd relaterade till Leader och andra strukturfonder, geografisk spridning, vad som osynliggörs i finansieringsstrukturen, följa bolagens överlevnadsgrad samt den ekonomiska utvecklingen i bolagen. Det är relevant att synliggöra analysen och branschernas utveckling publikt. En fördjupad analys planeras att genomföras vartannat år.

Förslag på indikatorer att följa upp under planens genomförande 2024-2027

För att lättare kunna följa upp de kulturella och kreativa branschernas utveckling så föreslås ett antal indikatorer för kommande årliga uppföljningsrapporter samt för fördjupad analys;

- Antal KKB-företag i länet, SCB, per augusti
- Andel KKB-företag i länet, SCB, per augusti
- Bolagens genomsnittliga omsättning, Bisnis, föregående år
- Andel beviljade företagsstöd till KKB-företag av totalt antal beviljade stöd, NYPS, föregående år
- Andel projektstöd kopplat till KKB av totalt antal beviljade stöd, NYPS, föregående år
- Antal kulturstöd till professionella kulturskapare, egen statistik Region JH, föregående år
- Antal företag som deltar i Kul Tur – öppna ateljéer och verkstäder
- Antal samverkansprojekt inom SPOK – Samtida produktion och konsumtion
- Antal medverkande företag i Samspel